

แผนเตรียมรับสถานการณ์ภัยแล้ง ปี ๒๕๖๕ (ด้านประมง)

๑. การเตรียมการรับสถานการณ์ (ก่อนเกิดภัย)

เกษตรกรที่จะได้รับการช่วยเหลือต้องเป็นเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนด้านประมงกับหน่วยงานของกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ก่อนเกิดภัยพิบัติแล้วเท่านั้น

๑.๑ การประชาสัมพันธ์แจ้งเตือนภัยกับเกษตรกร

- ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากภัยแล้งกับเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้ทราบถึงข้อควรปฏิบัติในการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อดิน/ในกระชัง และการเฝ้าระวังโรคสัตว์น้ำในช่วงฤดูแล้ง ให้สามารถเตรียมตัวรับสถานการณ์ ทาวิธีการป้องกัน แก๊ซ ตลอดจนมีการวางแผนการเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อปรับลดขนาดการผลิตหรืองดเว้นการเลี้ยงสัตว์น้ำ และทยอยจับสัตว์น้ำที่ได้ขนาดขึ้นมาจำหน่ายหรือบริโภค เป็นการลดปริมาณสัตว์น้ำภายในบ่อ เพื่อลดความสูญเสียให้มากที่สุด โดยดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สร้างการรับรู้เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยแล้งกับเกษตรกรโดยตรง ผ่านเวทีการประชุมกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน แจ้งผ่านประชาสัมพันธ์จังหวัด แจ้งผ่านผู้นำชุมชน แจ้งผ่านประมงอาสา ผ่านโครงการต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์แจ้งเตือนทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมประมง สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และสถานีโทรทัศน์ รวมถึงสื่อต่าง ๆ

๑.๒ ให้คำแนะนำทางวิชาการ

- ให้คำแนะนำทางวิชาการกับเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ติดตามคุณภาพน้ำ และเฝ้าระวังโรคสัตว์น้ำ เพื่อลดและหลีกเลี่ยงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในช่วงภัยแล้ง ทั้งนี้ ควรเน้นการเฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ภัยแล้ง ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชังในแม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำน้อย แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำท่าจีน หรือแหล่งน้ำอื่น ๆ รวมถึงการเฝ้าระวังสัตว์น้ำในเขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำและโครงการปลาหน้าวัด

ข้อควรปฏิบัติในการเลี้ยงสัตว์น้ำในช่วงฤดูแล้ง

กรณีที่เลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อดิน ดังนี้

๑. ควรปรับลดขนาดการผลิต หรืองดเว้นการเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยทำการตากบ่อและตกแต่งบ่อเลี้ยงในช่วงฤดูแล้งแทน เพื่อเตรียมไว้เลี้ยงสัตว์น้ำในรอบต่อไป
๒. วางแผนการเลี้ยงสัตว์น้ำให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และฤดูกาล
๓. ทยอยจับสัตว์น้ำที่ได้ขนาดขึ้นมาจำหน่ายหรือบริโภค เพื่อลดปริมาณสัตว์น้ำภายในบ่อ
๔. หากจำเป็นต้องเลี้ยงสัตว์น้ำควรคัดเลือกพันธุ์สัตว์น้ำที่มีความแข็งแรง จากฟาร์มผู้ผลิตที่ได้มาตรฐานและเชื่อถือได้
๕. ควบคุมการใช้น้ำและรักษาปริมาณน้ำในบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำให้มีการสูญเสียน้อยที่สุด ป้องกันการรั่วซึมหรือจัดท่าร่มเงาให้กับบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำ
๖. จัดเตรียมหาแหล่งน้ำสำรองไว้ใช้เพิ่มเติม
๗. ควรปล่อยสัตว์น้ำลงเลี้ยงในปริมาณหนาแน่นน้อยกว่าปกติ และควรปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำที่มีขนาดใหญ่เพื่อลดระยะเวลาการเลี้ยงให้น้อยลง
๘. ควรเลือกใช้อาหารสัตว์น้ำที่มีคุณภาพดีและให้ในปริมาณที่เหมาะสม
๙. ลดปริมาณอาหารสัตว์น้ำลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นอาหารสดเพื่อป้องกันน้ำเน่าเสีย

๑๐. ควรเพิ่ม...

๑๐. ควรเพิ่มความสนใจ สังเกตอาการต่าง ๆ ของสัตว์น้ำที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิด หากมีอาการผิดปกติ จะได้แก้ไขและให้การรักษาได้ทันท่วงที

๑๑. ควรงดเว้นการขนถ่ายสัตว์น้ำ ถ้าจำเป็นต้องระมัดระวังให้มากเนื่องจากจะมีผลกระทบกับการกินอาหารและการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำโดยตรง

๑๒. ควรหมั่นตรวจสุขภาพสัตว์น้ำอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบสิ่งผิดปกติให้รีบหาสาเหตุและแก้ไขในทันที ในขณะที่เดียวกันควรแจ้งให้ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงทราบ เพื่อที่จะได้หามาตรการป้องกันการแพร่กระจายโรค กรณีที่มีสัตว์น้ำป่วยตายควรกำจัดโดยการฝังหรือเผา ไม่ควรทิ้งสัตว์น้ำป่วยในบริเวณบ่อที่เลี้ยงเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการแพร่กระจายเชื้อโรคทำให้การระบาดของโรคเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว

กรณีที่เลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง ดังนี้

๑. ควรปรับลดขนาดการผลิต หรืองดเว้นการเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยทำความสะอาดและซ่อมแซมกระชัง ในช่วงฤดูแล้งแทน เพื่อเตรียมไว้เลี้ยงสัตว์น้ำในรอบต่อไป

๒. วางแผนการเลี้ยงสัตว์น้ำให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และฤดูกาล

๓. ทอยยจับสัตว์น้ำที่ได้ขนาดขึ้นมาจำหน่ายหรือบริโภค เพื่อลดปริมาณสัตว์น้ำภายในกระชัง

๔. หากจำเป็นต้องเลี้ยงสัตว์น้ำควรคัดเลือกพันธุ์สัตว์น้ำที่มีความแข็งแรง จากฟาร์มผู้ผลิตที่ได้มาตรฐานและเชื่อถือได้

๕. ควรเลือกแหล่งน้ำที่ตั้งกระชังที่มีระดับความลึกเพียงพอ เมื่อตั้งกระชังแล้วพื้นกระชังควรสูงจากพื้นน้ำไม่น้อยกว่า ๕๐ เซนติเมตร เพื่อให้มีการหมุนเวียนถ่ายเทได้สะดวก

๖. ควรจัดวางกระชังให้เหมาะสม ไม่วางชิดกันจนหนาแน่นมากเกินไป เพราะจะไปขัดขวางการไหลของกระแสน้ำ

๗. ควรปล่อยสัตว์น้ำลงเลี้ยงในปริมาณหนาแน่นน้อยกว่าปกติ และควรปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำที่มีขนาดใหญ่ เพื่อลดระยะเวลาการเลี้ยงให้น้อยลง ก่อนปล่อยสัตว์น้ำลงเลี้ยงในกระชัง ควรปรับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะคุณสมบัติของน้ำในภาชนะลำเลี้ยงสัตว์น้ำ ควรมีคุณสมบัติใกล้เคียงกันกับน้ำที่ต้องการปล่อยสัตว์น้ำ เช่น อุณหภูมิ ค่าความเป็นกรดต่าง เป็นต้น

๘. ควรเลือกใช้อาหารสัตว์น้ำที่มีคุณภาพดีและให้ในปริมาณที่เหมาะสม

๙. ลดปริมาณอาหารสัตว์น้ำลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นอาหารสดเพื่อป้องกันน้ำเน่าเสีย

๑๐. ควรเพิ่มความสนใจ สังเกตอาการต่าง ๆ ของสัตว์น้ำที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิด หากมีอาการผิดปกติ จะได้แก้ไขและให้การรักษาได้ทันท่วงที

๑๑. ควรทำความสะอาดกระชังสม่ำเสมอ เพื่อกำจัดตะกอนและเศษอาหาร ซึ่งเป็นการตัดวงจรชีวิตปรสิตและเชื้อโรค นอกจากนี้ช่วยให้กระแสน้ำไหลผ่านกระชังได้ดี มีผลต่อการเจริญเติบโตและสุขภาพสัตว์น้ำ

๑๒. ควรงดเว้นการขนถ่ายสัตว์น้ำ ถ้าจำเป็นต้องระมัดระวังให้มากเนื่องจากจะมีผลกระทบกับการกินอาหารและการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำโดยตรง

๑๓. ควรหมั่นตรวจสุขภาพสัตว์น้ำอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบสิ่งผิดปกติให้รีบหาสาเหตุและแก้ไขในทันที ในขณะที่เดียวกันควรแจ้งให้ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงทราบ เพื่อที่จะได้หามาตรการป้องกันการแพร่กระจายโรค กรณีที่มีสัตว์น้ำป่วยตายควรกำจัดโดยการฝังหรือเผา ไม่ควรทิ้งสัตว์น้ำป่วยในบริเวณบ่อน้ำที่เลี้ยงเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการแพร่กระจายเชื้อโรคทำให้การระบาดของโรคเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว

๑.๓ การเฝ้าระวังโรคสัตว์น้ำในช่วงฤดูแล้ง

เนื่องจากในช่วงฤดูแล้งอุณหภูมิของอากาศและน้ำเพิ่มสูงขึ้น ปริมาณน้ำในบ่อเลี้ยงสัตว์และแหล่งน้ำต่างๆ ลดน้อยลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพสัตว์น้ำเนื่องจากสัตว์น้ำจัดเป็นกลุ่มสัตว์เลือดเย็นอุณหภูมิของร่างกายจะมีการเปลี่ยนแปลงตามอุณหภูมิของสภาพแวดล้อม โดยอุณหภูมิที่สูงขึ้นส่งผลให้ปลาว่ายน้ำมากกว่าปกติ การทำงานของระบบย่อยอาหารเพิ่มขึ้น และมีการหายใจเร็วขึ้น ทำให้สัตว์น้ำมีความต้องการออกซิเจนในการหายใจเพิ่มมากขึ้น แต่ด้วยอุณหภูมิที่สูงขึ้นส่งผลให้ปริมาณออกซิเจนในแหล่งน้ำมีปริมาณน้อยลง ร่วมกับปริมาณน้ำที่ลดน้อยลง ความหนาแน่นในการเลี้ยงสัตว์น้ำและปริมาณของเสียที่เป็นพิษต่อสัตว์น้ำสูงขึ้น ซึ่งส่งผลให้สัตว์น้ำเกิดความเครียด อ่อนแอ และทำให้มีโอกาสติดเชื้อโรคได้ง่าย โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชังในแหล่งน้ำธรรมชาติ

โรคสัตว์น้ำที่เกิดขึ้นในช่วงฤดูแล้งสามารถเกิดได้จากหลายสาเหตุ เนื่องจากในช่วงฤดูแล้งสภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการดำรงชีวิตและเพิ่มจำนวนของเชื้อจุลินทรีย์ก่อโรคในสัตว์น้ำหลายชนิด หากสัตว์น้ำมีสุขภาพไม่แข็งแรง อาจทำให้ติดเชื้อและเกิดโรคสัตว์น้ำได้ โดยโรคสัตว์น้ำที่ควรเฝ้าระวังในช่วงฤดูแล้ง ได้แก่

๑. โรคที่เกิดจากปรสิต ได้แก่ เห็บระฆัง ปลิงใส เห็บปลา หมัดปลา เป็นต้น สัตว์น้ำที่เป็นโรคที่เกิดจากปรสิตจะมีลักษณะอาการว่ายน้ำผิดปกติ ว่ายน้ำถูตามข้างบ่อ ลอยตัวที่ผิวน้ำ หายใจถี่เร็วกว่าปกติ กินอาหารน้อยลง ผอม ซ้ำเมือกมาก มีจุดแดงหรือมีแผลลอกตามผิวหนังตัว โดยโรคจากปรสิตสามารถควบคุมได้ โดยการตัดวงจรชีวิตของปรสิต (รักษาความสะอาด กำจัดตะกอน เศษอาหาร) ควบคุมกับการควบคุมคุณภาพน้ำ และการใช้สารเคมี (ขึ้นอยู่กับชนิดและลักษณะการก่อให้เกิดโรคของปรสิต)

๒. โรคที่เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรีย เช่น โรคตัวดำ โรคแผลตามลำตัว โรคสเตรปโตคอคคัส เป็นต้น ที่มีสาเหตุมาจากเชื้อแบคทีเรียกลุ่มแบคทีเรียฉวยโอกาส ที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำทั่วไป โดยจะเข้าทำอันตรายต่อสัตว์น้ำเมื่อสัตว์น้ำอ่อนแอ

๒.๑ โรคตัวดำ มีสาเหตุมาจากเชื้อแบคทีเรีย *Flavobacterium columnare* ลักษณะอาการที่พบคือ ผิวน้ำขุ่นขาวแดง แผลต่างตามลำตัวและเกลือก มักเกิดกับปลาในช่วงย้ายบ่อ ระหว่างการลำเลียง หรือ การขนส่งปลา และช่วงที่อุณหภูมิในรอบวันมีการเปลี่ยนแปลงมาก ถ้าเกิดปลาขนาดเล็กอาจตายภายใน ๑ - ๒ วัน แนวทางการป้องกันรักษา คือ ปรับปรุงคุณภาพให้เหมาะสม ลดปริมาณสารอินทรีย์ ภายในบ่อเลี้ยง ลดความเครียด ระหว่างการขนส่งโดยใช้เกลือแกง ๑ กิโลกรัม ต่อน้ำ ๑ ตัน (๐.๑ เปอร์เซ็นต์) และการรักษาใช้ด่างทับทิม ๑ - ๓ กรัม ต่อน้ำ ๑ ตัน แช่นาน ๒๔ ชั่วโมง หรือฟอर्मาลิน ๔๐ - ๕๐ มิลลิเมตร ต่อน้ำ ๑ ตัน แช่นาน ๒๔ ชั่วโมง หรือใช้ยาต้านจุลชีพตามคำแนะนำของสัตวแพทย์

๒.๒ โรคแผลตามลำตัว มีสาเหตุมาจากเชื้อแบคทีเรีย *Aeromonas* sp. หรือ *Pseudomonas* sp. ลักษณะอาการที่พบ คือ ตกเลือดบริเวณลำตัว/ครีบ ผิวน้ำเปื่อย ครีบกร่อน เกล็ดตั้ง ท้องบวม มักพบในบ่อที่มีการจัดการเลี้ยงที่ไม่เหมาะสม เลี้ยงสัตว์น้ำที่ความหนาแน่นสูง แนวทางป้องกันรักษา คือ จัดการการเลี้ยงให้เหมาะสม ลดอัตราความหนาแน่นสัตว์น้ำ หรือใช้ยาต้านจุลชีพในการรักษาตามคำแนะนำของสัตวแพทย์

๒.๓ โรคสเตรปโตคอคคัส มีสาเหตุมาจากเชื้อแบคทีเรีย *Streptococcus agalactiae* ลักษณะอาการที่พบ คือ ว่ายน้ำควงส่ววน ตาโปน ตาขุ่น ตกเลือดตามลำตัว หากไม่ได้รับการรักษาจะมีอัตราการตาย ๕๐ - ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ โรคดังกล่าวจะมีความรุนแรงในช่วงฤดูร้อนโดยเฉพาะในปลานิล เกิดกับปลาได้ทุกขนาด แนวทางในการป้องกันรักษา คือ จัดการการเลี้ยงให้เหมาะสม หรือใช้ยาต้านจุลชีพในการรักษาตามคำแนะนำของสัตวแพทย์

๒. การดำเนินการขณะเกิดภัย

กรมประมงได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ของกรมประมงทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เตรียมรับสถานการณ์และให้ดำเนินการประชาสัมพันธ์ และติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด และรายงานให้กรมประมงทราบทุกสัปดาห์ และหากเกิดผลกระทบทางด้านประมง ให้หน่วยงานในสังกัดกรมประมงเร่งดำเนินการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าตามความสามารถและศักยภาพของหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย และประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกร เช่น หน่วยงานของกรมชลประทาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้สำนักงานประมงจังหวัด พิจารณาการให้ความช่วยเหลือเกษตรกร โดยใช้เงินอุดหนุนราชการในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด (๒๐ ล้านบาท) ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจ่ายเงินอุดหนุนราชการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อให้ส่วนราชการสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างคล่องตัว รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

๒.๑ การเตรียมการในส่วนกลาง

มอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของกรมประมงติดตามสถานการณ์และความเสียหายด้านประมงจากจังหวัดต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด เพื่อรวบรวมข้อมูลความเสียหายและการให้ความช่วยเหลือของจังหวัด รายงานข้อมูลต่อศูนย์ติดตามและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติการเกษตร ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๒ การเตรียมการในส่วนภูมิภาค

มอบหมายให้ผู้ตรวจราชการกรม ติดตามกำกับหน่วยงานต่าง ๆ ของกรมประมง ในส่วนภูมิภาค ดำเนินการติดตามสภาวะการณ์การเก็บกักน้ำในอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร รวมถึงการเฝ้าระวังสัตว์น้ำในเขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำ และโครงการปลาหน้าวัด เป็นต้น จัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้ช่วยเหลือเกษตรกรได้ทันทีที่ได้รับการร้องขอและให้จัดเจ้าหน้าที่ประมงไว้ประจำสำนักงานประมงจังหวัด/ศูนย์ฯ เพื่อให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการแก่เกษตรกร เพื่อให้คำแนะนำในการป้องกันโรคสัตว์น้ำ

๓. การให้ความช่วยเหลือ (หลังเกิดภัย)

ให้จังหวัดพิจารณาดำเนินการให้ความช่วยเหลือโดยใช้เงินอุดหนุนราชการในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด (๒๐ ล้านบาท) ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจ่ายเงินอุดหนุนราชการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๖๒ และตามหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติปลีกย่อยเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือด้านการเกษตรผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๖ เพื่อให้การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยแล้งได้ทันทีตามความจำเป็นและเหมาะสม หากเงินงบประมาณมีไม่เพียงพอสามารถขอใช้เงินอุดหนุนราชการในอำนาจของปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (๕๐ ล้านบาท) ต่อไป

สามารถดาวน์โหลดได้ที่

กลุ่มช่วยเหลือเกษตรกรและชาวประมง

www4.fisheries.go.th/local/index.php/main/site/disasterfisheries